

אלא הא דתני רב יוסף:

ארמלתא לא תרבי כלבא⁽¹¹⁾ וכן לא תשרי
בר כי רב באושפיזא [אלמנה לא תגדל כלב,
ואף לא תאכסן בביתה תלמיד ישיבה] משום
לזות שפתים של זנות.

ואם תאמר שאין אשה חשודה לזנות עם מי
שיש חשש שיפרסם אותה, תיקשי:

בשלמא בר כי רב, ניחא שלא תאכסן אותו
ומשום דצניע לה [צנוע הוא בעיניה, ואינה
חוששת שיפרסם], אלא כלבא למה לא
תגדל, והרי כיון דמסריך בה — מירתתא
[מאחר שאם תזנה עמו יסרך הוא אחריה,
מפחדת היא] שמא יתפרסם הדבר!?

אמרי בני הישיבה לתרץ:

כיון דכי שדיא ליה אומצא מסריך בתרה,
אמרי אינשי "משום אומצא שדיא ליה הוא
דמסריך" [היות ואף אם נותנת היא בשר
לכלב, הרי הוא נסרך אחריה, סומכת היא
שיאמרו האנשים "לכן נסרך הכלב אחריה,
כי נותנת היא לו בשר"].

וכאן שבה הגמרא לפרש את המשך דברי
רבי:

גר תושב האמור לענין ריבית מאי היא [מה
קושיא יש לו לרבי בענין זה]:

דכתיב "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך
והחזקת בו, גר ותושב וחי עמך. אל תקח
מאתו נשך ותרבית, ויראת מאלהיך, וחי

אחיך עמך", ומפורש איסור לקיחת ריבית
מגר תושב —

ורמינהי, כלומר, והוקשה לו לרבי ממשנתנו
ששנינו:

לווין מהן [מן הגויים] ומלווין אותן בריבית,
וכן בגר תושב, הרי מבואר שיותר ליקח
ריבית מגר תושב!?

אמר תירץ רב נחמן בר יצחק:

מי כתיב "אל תקח מאתם" דמשמע: לא
תקח נשך ותרבית מאחיך ומגר תושב
האמורים לעיל!?! והרי "מאתו" כתיב,
והיינו רק מישראל אחיך האמור למעלה הוא
שאסרה תורה ליקח נשך ותרבית, אבל מגר
תושב מותר ליקח נשך ותרבית.⁽¹²⁾

תנו רבנן:

כתיב "אל תקח מאתו [מישראל] נשך
ותרבית" ודרשינן: אבל אתה נעשה לו —
לישראל — ערב על הלואה בריבית שהוא
נוטל, ומפרש לה ואזיל.

ומקשינן עלה:

ערב למאן, מי הוא המלוה שהתירה
הברייתא לישראל להיות ערב לו על הלואה
שהוא נותן לישראל אחר!?

והרי אילימא שהתירה הברייתא לישראל
להיות ערב לישראל על הלואה בריבית
שהוא מלוה לישראל אחר, כך הרי אי אפשר

12. כתב הריטב"א [בד"ה גר צדק, הובאו
תחילת דבריו בהערה לעיל] כביאור דברי
הגמרא, שלרבי הוקשה לפרש את הפסוק שאינו

11. כתבו התוספות: משום לזות שפתים בעלמא
לפי שהולך אחריה, שלא נחשדו ישראל על
הזכור ועל הבהמה, וגם אין איסור להתייחד.

לומר, כי:

והא תנא בכרייתא: אלו עוברין בלא תעשה כשהיתה ההלואה בריבית מישראל לישראל: המלוה והלוה, הערב והעדים, הרי שאסור להיות ערב על הלואה בריבית מישראל לישראל –

אלא, שמא תאמר: התירה הכרייתא לישראל להיות ערב לגוי על הלוואה שהוא נותן לישראל אחר, והרי אף זו תיקשי:

וכיון דדיניה הגוי דאזיל בתר ערבא [כיון שהגויים בדיניהם אינם תובעים אלא את הערב, הרי נמצא דאיהו ניהו דקא שקיל מיניה ריביתא] הערב הוא זה הנוטל ריבית מישראל, כאילו ערב זה הלוה מן הנכרי וחזר והלוה לישראל! (1)

אמר תירץ רב ששת: הכא במאי עסקינן בגוי מלוה בריבית שקיבל עליו לזון בדיני ישראל שאין נפרעין מן הערב תחילה. (2) ומקשינן עלה:

אי כדבריך שהכרייתא עוסקת בגוי שקיבל עליו לזון בדיני ישראל, אם כן ריבית נמי לא לשקול [לא יטול הגוי ריבית כלל, וכדיני ישראל]?!?

אמר תירץ רב ששת: הכא במאי עסקינן בגוי שקיבל עליו לזון, ולא קיבל עליו לזון, [קיבל על עצמו שלא לפרוע מן הערב תחילה, אך לא קיבל על עצמו שלא ליטול ריבית].

תנו רבנן:

מלוה ישראל את מעותיו של גוי – שלוחה הישראל ממנו בריבית – לישראל אחר, רק מדעת הגוי, אבל לא מדעת ישראל, ומפרש לה ואזיל.

כיצד:

ישראל שלוחה מעות מן הגוי בריבית, וביקש הישראל להחזירם לו לגוי, ואז מצאנו ללוה ישראל אחר, ואמר לו ללוה: "אל תחזירם

עולה אלא על ישראל.

1. כתב הר"ן "פירש רש"י ז"ל, שאין תובעין אלא הערב, פירוש לפירושו, שהגויים בדיניהם אינו יכול לתבוע תחילה אלא לערב, וכדמשמע בפרק גט פשוט [בבא בתרא קעד ב], הילכך כיון דעיקר אסמכתא הוא על הערב, וצריך הוא לתבוע תחילה, ממנו של גוי על הערב נתרכה, וממונו של ערב נתרכה אצל לוח, שהוא חייב לפרועו, ואשתכח דישראל מישראל שקיל ריבית; אבל היכא שהוא יכול לתבוע ללוה תחילה, אף על פי שהוא יכול לתבוע גם לערב, כגון שקיבל עליו שיפרע מאיזה מהם שירצה, מותר, שהרי ממנו של גוי אצל שניהם נתרכה,

וכשהגוי נפרע מן הערב באותה שעה הוא שחל שעבודו על הלוה, ושירי, שכבר נתחייב בכל מה שהוא פורע בשבילי."

עוד הביא הר"ן שם בשם התוספתא, שמוותר לישראל להיות ערב על הלוואה בריבית שנוטל הגוי מישראל וכתב בטעם הדבר "משום דישראל זה עיקר תביעתו על הגוי הוא, שהוא הלוה, דדינא הכי הוא, דלא יתבע ערב תחילה, הילכך ממנו של מלוה אצל הגוי הוא מתרכה ולא אצל הערב, וכשהוא גובה מישראל, מה שנתרכה על הגוי הוא גובה."

2. כתב רש"י: "והשתא אין הערב לוה מתחילה,

ואם העמידו הגוי הלווה אצל ישראל, הרי זה אסור.

ומקשינן: בשלמא מה ששינו בסופא "ואם העמידו אצל ישראל, אסור", ניחא, כי אף ש"אין שליחות לגוי" [אין הגוי יכול לעשות ולהיעשות שליח], מכל מקום היות ולחומרא הוא אסור מדרבנן — (4)

אלא מה ששינו ברישא "ואם העמידו אצל גוי, מותר", תיקשי:

כיון דאין שליחות לגוי, הרי נמצא שאין הישראל שלוחו של גוי, אלא הוא המלוה לישראל ואיחו ניהו דקא שקיל מיניה ריביתא [נמצא הישראל לווה מן הגוי נוטל ריבית מן הישראל הלווה]! (5)

עכשיו לגוי, אלא תנב לי ואני אעלה לך (3) ריבית כדרך שאתה מעלה לו" הרי זה אסור, שהרי נמצא הלווה מלוה את ישראל אחר בריבית; וזו היא שאמרו "מלוה ישראל ... אבל לא מדעת ישראל".

ואם העמידו הלווה לישראל אצל גוי ועל פי ציווי הגוי נתן הלווה את המעות לישראל אחר, הרי זה מותר, וזו היא שאמרו "מלוה ישראל מעותיו של גוי מדעת הגוי".

וכן גוי שלוח מעות מישראל בריבית, וביקש הגוי להחזירם לו לישראל, מצאו לגוי ישראל אחר, ואמר לו "תנב לי בהלוואה, ואני אעלה לך ריבית כדרך שאתה מעלה לו", הרי זה מותר, כי הישראל לווה מן הגוי בריבית ולא מן הישראל.

ממנו, הוו להו מעות שנתן לישראל ברשותו של עצמו, והגוי חייב לישראל כבתחילה, וישראל זה חייב לתת מעותיו לגוי, ואינו חייב לישראל כלום; ומיהו אמרו רבנן שיהא שליחות לגוי לחומרא, והמעות שנתן גוי לישראל, שיהא בזכות ישראל הראשון, וכאילו ישראל זה האחורין לווה אותם מישראל הראשון; [ומיהו צ"ע היטב ברש"י ובתוספות, אם פירוש זה מוסכם].

וראה עוד ב"קצות החושן" [קכו טו] שכתב: והכי משמע להדיא בפרק איזהו נשך גבי ישראל שהלוה לגוי, דכיון דאין שליחות לגוי, אפילו אם הישראל מצוה לגוי ליתנו לישראל שני לא יצא הגוי מחיובו לישראל ראשון, אף על פי שעל פיו נתנו לישראל שני, משום דאין שליחות לגוי.

5. לשון הריטב"א בזה הוא: אלא רישא אמאי מותר, דהא כיון דאין שליחות לגוי, מאי דיהיב ישראל לישראל, אינו אלא כאילו נתן מעצמו ומשלו, ואינו נפטר מחיובו של גוי, ומה

הילכך כי פרע לגוי ההיא שעתא הוא דאוזפיה לחבריה, ומאי דמוזף ליה שקיל מיניה [כאשר הישראל הערב פורע לגוי את החוב עם הריבית, שעה זו היא שעת ההלוואה, וכאילו הלווה ללווה את כל הסכום כולל הריבית, ואין כאן הלוואה בריבית].

3. כתבו הראשונים: לאו דוקא "אעלה לך", והוא הדין אם אמר שיעלה את הריבית לגוי, ראה תוספות וריטב"א.

4. לדעת הריטב"א כך הוא פירוש הגמרא: שורת הדין דסיפא מותר, דכיון דאין שליחות לגוי, כשנתן הגוי מעות של ישראל המלוה לישראל הלווה, אינו נעשה שלוחו של ישראל המלוה, ועדיין המעות באחריותו של גוי כבתחילה, כי אף על פי שנתנם לישראל זה, לא נפטר הגוי מן הישראל המלוה; ואין דעתו של גוי לתת כלום לישראל זה, אלא על דעת שיהיה פטור מישראל המלוה שלו, וכיון דאינו נפטר

אמר תירץ רב הונא בר מנחם משמיה דרב
אחא בריה דרב איקא:

בסיפא — (7)

קא משמע לך.

הכא במאי עסקינן: כגון דאמר ליה הגוי
ללוה "הניחם על גבי קרקע, והיפטר".⁽⁶⁾

רב אשי אמר ליישב את הקושיא על
הברייתא: איך מותר ללוה ישראל להלוות
כשהעמידו אצל הגוי המלוה, והרי אין
שליחות לנכרי:

ומקשינן עלה: אי הכי מאי למימרא [מה
חידוש יש בדברך]!?

אלא אמר תירץ רב פפא:

כי אמרינן אין שליחות לגוי, הני מילי
בתרומה — כי שם יש דרשה לזה, כמובא
בהמשך הגמרא — אבל בכל התורה כולה
יש שליחות לגוי.

הכא במאי עסקינן: כגון שנטל הגוי את
המעות מן הישראל ונתן לישראל שני ביד,
ואם כן ודאי שהגוי הוא המלוה ולא
הישראל.

דוחה הגמרא את דברי רב אשי:

ואכתתי תיקשי: מאי למימרא!?

והא דרב אשי ברותא היא,⁽⁸⁾ כי מאי שנא
תרומה דלא [שאינן בה שליחות לגוי] משום
דכתיב: "אתם, גם אתם" כלומר, משום
דכתיב "כך תרימו גם אתם", והיה לו לומר
"כך תרימו אתם", ולכך אמר הכתוב "גם
אתם" כדי ללמד שיש שליחות בתרומה,
ושוב אנו דורשים: מה אתם בני ברית, אף
שלוחכם נמי בני ברית —

ומשינינן: מהו דתימא: גוי גופיה כי עביד
אדעתא דישראל קא גמיר ויהיב [גוי עצמו
כשנתן לישראל את המעות, על דעת
הישראל הוא שנתן לן] שהרי הוא הביאו
אצלו והוי הגוי שלוחו, ואף שאין שליחות
לגוי, נחמיר מדרבנן כמו שאנו מחמירים

7. נתבאר על פי רש"י; והיינו שרש"י סובר,
שאף לפי תירוץ הגמרא "שנטל ונתן ביד", היינו
דוקא ברישא, אבל בסיפא הטעם הוא משום
שליחות, דיש שליחות לגוי לחומרא, וראה
ריטב"א שהאריך בזה.

ישראל זה מקבל ממנו אינו זוכה לגוי, אלא
לישראל הנותן הוא מתחייב.

8. הריטב"א גורס "ברותא", ופירש: לא אמרה
רב אשי מעולם, אלא אחד מתלמידיו אמרה
מעצמו, או דשמעה מכללא וטעה וברדאה על
שמו, וכן הלשון הזה מתפרש בכמה מקומות;
ובהערות שעל הריטב"א הנדמ"ח כתבו, שכן
היא הגירסא בכ"מ וב"דקדוקי סופרים".

6. לדעת הריטב"א: לאו דוקא "תנם על גבי
קרקע, והפטר", אלא "הכי קאמר: בשאמר לו
"והפטר", ויהא נתינתך בידו כנותן על גבי
קרקע, ראה שם בכל דבריו; אך בתוספות
מבואר: אבל כשלא הניחם על גבי קרקע, אלא
אמר תן לפלוני ישראל והפטר, ואני אתנה עמו
שיתן לי קרן וריבית היה אסור אף על פי ... כיון
שקיבל המעות מיד ישראל הראשון שהיה עד
עתה המעות באחריותו, נראה כנותן לו ריבית,
אף על פי שאינו מתנה עמו, אלא הנכרי; וראה
עוד לשון רש"י שכתב: וכן עשה.

ואם כן שליחות דכל התורה כולה נמי, כלומר, עיקר דין שליחות בכל התורה הרי מתרומה גמרינן לה, (9) ואם כן דין שליחות בכל התורה כדין התרומה שאין שליחות לגוי.

אלא משום כך, דרב אשי ברותא היא.

איכא דאמרי כך אמר רב אשי לתרץ את הקושיא:

כי אמרינן אין שליחות לנכרי, הני מילי אינהו לדידן [הם לנן], כלומר, גוי אינו נעשה שליח לישראל, אבל אנן לדידהו [אנחנו להם] הוינא להו שליח, ישראל לגוי נעשה שליח, ולכן ברישא אסור משום שהישראל נעשה שליח של גוי.

ואף את התירוץ הזה דוחה הגמרא:

והא דרב אשי נמי ברותא היא —

כי מאי שנא אינהו לדידן דלא, הרי הוא משום דכתיב "אתם גם אתם" לרבות שלוחכם, ודרשינן: מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית, ואם כן ממילא אנן לדידהו נמי איננו נעשים להם שליח, שהרי "מה אתם — השולחים — בני ברית" קאמר.

אלא משום כך, הא דרב אשי ברותא היא.

רבינא אמר לתרץ את הקושיא על הברייתא: איך מותר להלוות לישראל כשהעמידו אצל הגוי, והרי אין שליחות לנכרי:

נהי דשליחות לגוי לית ליה, זכיה — שיזכה הישראל לגוי — מדרבנן אית ליה, (10) מידוי דחוי אקטן, קטן לאו אף על גב דלית ליה שליחות, (11) אית ליה זכיה מדרבנן (1) וכמו עב-א ששינוי [בבא בתרא קנז ב] "זכין לקטן"; הכא גבי ישראל לגוי נמי לא שנא, וזוכה ישראל לגוי.

את הגוי — נמי מדין זכיה [היינו שזוכה הלווה השני את המעות מיד הגוי עבור המלוה]; אי נמי, דסיפא כדקיימא מעיקרא, שיש שליחות לגוי לחומרא, דבהא לא מפרקינן מידי.

11. פירש רש"י "דכי כתב שליחות בגדול כתב, בראוי לתרום, שיהא הקדשו הקדש ודיבורו חל, דגבי הקדשות ונדרים "איש" כתיב, וגבי תרומה [היינו בתרומת המשכן] "מאת כל איש אשר ידבנו לכו".

1. כתב הריטב"א בשם רש"י, דגרסינן "אית ליה זכיה" בלבד, ואין גורסים — גבי קטן — "מדרבנן", ופירש הריטב"א לפי גירסא זו את דמיון הגמרא: דכי היכי דקטן [ד]לית ליה שליחות, אית ליה זכיה מדאורייתא; תקון רבנן,

9. נתבאר על פי לשון רש"י שכתב: שליחות דכל התורה כולה שיהא שלוחו כמותו, מתרומה גמרינן לה בקדושין; ואולם ראה בגמרא שם [מא ב] "לא לכתוב רחמנא בתרומה [שיש בה שליחות] ותיתי מהנך [מגירושין וקדשים], הכי נמי, ואלא אתם גם אתם למה לי, מיבעי ליה לכדרכי ינאי, דאמר רבי ינאי גם אתם מה אתם בני ברית, אף שלוחכם בני ברית".

10. פירש הריטב"א "הילכך רישא — בגוי שהלוה את ישראל — מיירי שאמר הגוי לישראל [שבא ללוות] בפירוש, שיזכה במעות ההם מן הישראל [הלווה עבור הגוי] ויחזור ויזכה לעצמו, והפקר בית דין הפקר, וכיון דגוי זוכה על ידו מדרבנן, הוו להו מעות של גוי, וכי יזיף האי מגוי יזיף; וסיפא — בישראל שהלוה